

Literka

květen 2016

Milí čtenáři,

a je zase tady. Muzejní noc po roce klepe na dveře. Ještě jste v Památníku písemnictví na Moravě nebyli? Nebo jste u nás byli jen ve dne? Pak máte jedinečnou příležitost k výjimečně noční návštěvě benediktinského kláštera v sobotu 21. května. Brány Památníku pro Vás budou otevřeny 18–24 hodin. Dostanete se k nám pohodlně bezplatnou autobusovou linkou D z České ulice v Brně. Věřte, že noční atmosféra kláštera je jiná než ta (každý) denní, má své nezaměnitelné kouzlo. Myslím si, že by byla škoda této příležitosti nevyužít. Při návštěvě Vás budou provázet tóny cimbálu, který tematicky souzní s právě probíhající výstavou věnovanou moravské autorce Gabriele Preissové (1862–1946). V ženské notě je laděna i část květnové Literky. V rubrice Z našeho depozitáře Vám totiž představíme dvě básnířky, jejichž životu a dílu se věnoval František Klein. Právě v části jeho pozůstalosti můžeme najít rozhlasové přednášky, jež těmto dvěma básnicím ženám věnoval. Grete Bauer-Schwindová a Ilse (Elisabeth) Ringler-Kellnerová patřily k německy píšícím autorům na Moravě. S tímto okruhem je spjat Jaroslav Bránský, překladatel a historik Boskovicka. Zejména ovšem inspirující pedagog. Stejně jako učitel Tomáš Jeřábek. Také jejich články najdete na stránkách květnové Literky.

Příjemné májové čtení Vám přeje
Petra Pichlová

Grete Bauer-Schwindová: Píseň útěchy (úryvek)

Utiš svůj žal!
Když smutkem naše duše stížena je,
přec někde na louce si malé dítě hraje
a nachází a trhá první květ, který mu život dal.

Někde vítr, povívaje,
rosu s něžných kvítků svál,
že každý z nich teď vzpřímen dýchá, volně zraje.

Někde jinde voní opět seno,
svítí oblaka, to všechno v jeden čas!
Naše zem je veliká a zas
co už prastaré, je znovu obnoveno.

Nejbližší akce Památníku písemnictví na Moravě

18. května, 17 hodin, StřeDění: Tomáš Jeřábek: Stavíme utopii!

Ve své přednášce bude Tomáš Jeřábek zkoumat různé podoby vztahů mezi architekturou a literaturou, především v období od 17. do 20. století. Klíčovými pojmy budou „mluvící architektura“, symbolická řeč architektury a hledání „národního slohu“ v architektuře.

21. května, 18—24 hodin, Muzejní noc

Letošní muzejní noc v Památníku písemnictví na Moravě je tematicky spjata s aktuální výstavou Gabriely Preissová (1862—1946). V prostorách rajhradského kláštera proto bude znít cimbálová hudba. Součástí programu muzejní noci je tradičně i světelná barokní instalace v rajské zahradě, představení klášterního vinařství, bylinných likérů a ukázka kovářského umění.

Dobrodružství abecedy, doprovodné programy k výstavě

Doprovodné programy k výstavě Dobrodružství abecedy jsou určeny převážně školním kolektivům. Pro děti z mateřských škol, prvních a druhých stupňů základních škol i studenty středních škol jsou připraveny pracovní listy a výtvarné aktivity. Výstava je koncipována v souladu s Rámcovými vzdělávacími programy. Skupiny lze objednat telefonicky: 547 229 126 nebo na adrese: prohlidky.rajhrad@muzeumbrnenska.cz.

Trvající výstavy

31. března — 30. října, výstava Dobrodružství abecedy

Historie abecedy od počátku po současnost. Abeceda hraje a inspirující. Interaktivní výstava pro začínající i pokročilé čtenáře, k níž je připraven bohatý doprovodný program pro jednotlivce i školní kolektivy.

28. dubna — 19. června, výstava Gabriela Preissová (1862—1946)

Literární výročí roku. Výstava zaměřená na zpřístupnění a popularizaci odkazu moravské autorky, jejíž dramatické texty reprezentují zlatý fond moravského písemnictví.

Gabriela Preissová (1862—1946), doprovodný program k výstavě

Doprovodný program k výstavě je určen především studentům středních škol. Zprostředkuje jim životní osudy tvůrkyně realistického dramatu na moravském venkově a atmosféru doby, v níž tvořila.

Příběh knihy, doprovodný program pro základní a střední školy

Program probíhá v jedinečném prostředí historického sálu rajhradské klášterní knihovny. Prostřednictvím ukázek přímo z klášterní knihovny přibližuje vývoj knižní kultury během posledního téměř tisíce let. Nezůstává ale jen v historii, od rukopisů a prvních tisků se dostává také k problematice současného knižního trhu. Obsah programu může být přizpůsoben věku dětí školního kolektivu.

Genius loci — Boskovice

Narodil jsem se v Boskovicích, bývalém okresním městě severně od Brna. Jaroslav Koutný, jeden z mých boskovických vrstevníků (řezbář známého Boskovického betlému), napsal, že každý, kdo se narodil v Boskovicích, je patriot, ale ten, kdo se narodil v boskovické židovské čtvrti (za c. k. monarchie samostatném politickém městě), je patriotem na druhou. Vystudoval jsem Filozofickou fakultu v Praze (1947—1952) a po mnoha peripetiích jsem se roku 1957 vrátil do Boskovic.

Vedle svého působení na místním gymnáziu jsem se doslova vrhl do kulturního dění ve městě. Byl jsem takřikajíc obalen různými funkcemi — byl jsem předsedou Klubu přátel vážné hudby, předsedou a členem mnoha institucí, kde jsem mohl pomáhat organizovat koncerty, divadla, výstavy atd. Kromě toho jsem se věnoval vlastní literární činnosti jednak jako překladatel z němčiny a francouzštiny, jednak jako autor odborných statí a publikací.

Můj hlavní zájem se od počátku upínal k historii židovské komunity v Boskovicích, kdysi významné a slavné části Boskovic, tehdy už prakticky zaniklé. Rozhodl jsem se zachytit pro současné i budoucí generace historii Židů v Boskovicích na základě archivních dokumentů, vlastních vzpomínek i vzpomínek samotných boskovických Židů, kteří přežili holocaust v koncentračních táborech nebo v emigraci.

Mnozí Židé přijížděli do Boskovic a přicházeli za mnou, abych jim byl průvodcem. Dověděli prý se o mně z mých knih a od přátel, které jsem prováděl po židovské čtvrti, zejména po židovském hřbitově. Docházelo často k humorovým scénkám, z nichž se zmíním alespoň o jedné. Několik ortodoxních Židů přišlo za mnou (bydlím v domku naproti židovskému hřbitovu), abych jim pomohl dostat se na hřbitov, který byl tehdy stále uzavřen zamčenými branami. Vzal jsem žebřík-dvoják a šel jsem s nimi ke hřbitovní zdi, kde po žebříku překonali zeď. Nejstaršímu z nich — bylo mu přes osmdesát — jsem musel pomáhat. Moc mně děkoval a řekl, že jeho manželka by mu neodpustila, kdyby se nepomodlil u hrobu jejího předka Machcíta ha šekel.

Největším překvapením pro mě osobně bylo náhodné setkání s bratranci Gelbkopfovými před židovským hřbitovem koncem 90. let. Mluvili krásně česky, ačkoliv dlouhá léta žijí v cizině. Vzpomněli si na mnohé boskovické Židy. Když jsem jim řekl, že jsem znal slečnu Gelbkopfovou z Plačkovy ulice, překvapeně vyhrkli: „To byla naše teta, ke které jsme jezdili na prázdniny.“ Když jsem se jim představil, jeden z bratranců si vzpomněl, že vdova, která jejich tetě nosila vodu z Vážné studny (kbelík za padesát haléřů), se jmenovala Bránská. Když jsem jim řekl, že to byla má babička, bylo mnoho důvodů ke konverzaci. Dokonce se zjistilo, že jsem se narodil v místnosti bývalé obuvnické dílny jejich otce, kde byli zaměstnáni můj dědeček a můj otec.

Loni na podzim jsem hovořil při otevření restaurovaného obřadního domku na židovském hřbitově a měl jsem krásný pocit, že jsem i já přispěl k oživení zdánlivě mrtvé části slavné historie Boskovic.

Jaroslav Bránský

Muzejní noc 2016

Muzejní noc patří v mnoha evropských metropolích již řadu let k atraktivním a velmi populárním akcím. Muzea a galerie nabízejí svým nočním návštěvníkům kromě prohlídek svých výstav a expozic také řadu doprovodných kulturních programů. Jsou navíc otevřeny mnohem déle, než je jejich obvyklá otevírací doba a vstupné je buď velmi snížené, nebo žádné. Smyslem je vzbudit v řadách široké veřejnosti zájem o muzea, galerie a památky vůbec.

První ročník muzejní noci proběhl v roce 1997 v Berlíně. Díky okamžitému úspěchu akce se již následující rok konala i v dalších evropských metropolích. V roce 2004 se také Národní muzeum ujalo iniciativy zorganizovat historicky první Pražskou muzejní noc. Velký zájem ostatních muzejních institucí a hlavně enormní ohlas u veřejnosti vedl k tomu, že se v následujícím roce konala i v Brně a dalších městech. Organizace akce se od roku 2005 ujímá Asociace muzeí a galerií ČR ve spolupráci s Ministerstvem kultury ČR a Národním muzeem. Festival muzejních nocí navazuje na Mezinárodní den muzeí, který od roku 1977 každoročně připadá na 18. května. Letos se uskuteční již XII. ročník. Noční život muzeí a galerií se návštěvníkům ve vybraných městech České republiky otevře ve dnech 20. května až 11. června 2016.

V Brně se první muzejní noc konala v roce 2005. Ta letošní připadá na sobotu 21. května. V tento den bude většina muzeí v Brně a okolí otevřena od 18 hodin do půlnoci. Důležitou novinkou bylo zavedení mimořádných linek k muzeím, která nesídlí přímo v Brně nebo v centru Brna. K Památníku písemnictví na Moravě se můžete například dostat linkou D, která z ulice Česká v Brně odjíždí každou čtvrt hodinu. Vstupné do Památníku písemnictví na Moravě činí 20 Kč. Tato vstupenka pak platí do všech dalších poboček Muzea Brněnska, tedy do Památníku Mohyla míru a do Podhoráckého muzea v Předklášteří. V Památníku písemnictví na Moravě bude program muzejní noci tematicky souviset s právě probíhající výstavou Gabriela Preissová (1862—1946), benediktinským klášterem budou proto znít tóny cimbálové muziky Vonica. V Podhoráckém muzeu v Předklášteří bude letošní program souviset s výstavou Lucemburkové a klášter Porta Coeli. Přijďte si nezaměnitelnou atmosféru muzejní noci vychutnat do poboček Muzea Brněnska.

3 otázky pro Tomáše Jeřábka

Zabýváte se barokní architekturou. Lze na tomto poli říci ještě něco nového?

Nepochybně. Uvědomme si unikátnost naší situace, například umělecká topografie Moravy a Slezska je k dnešnímu dni vydána torzálně — ve dvou svazcích jsou uvedeny pouze lokality A—N, mnohde ještě neproběhl ani základní výzkum, pravděpodobnost nových překvapivých zjištění je tak poměrně vysoká. Možnosti studia v zahraničních archivech, nesrovnatelná dostupnost srovnávacího materiálu, nově formulované otázky — například po účasti našich architektů v jiných zemích — značně obohacují původně jednoduché vyprávění o tomto tématu.

Jaké jsou podoby vztahu mezi literaturou a výtvarným uměním?

Na brněnské filozofické fakultě vedu přednáškový kurz pod názvem *Ut pictura poesis*, v němž se zabývám právě zjišťováním těchto propojení mezi uměním časovým, jako je literatura a prostorovým, jako je architektura. Mezi důležité pojmy tohoto vztahu patří ekfrase — literární popis uměleckého díla, především v antické a byzantské tradici velmi pěstovaný literární útvar jako součást rétoriky, u nezachovaných obrazů a soch z antického období byly ekfrase následně využívány jako inspirace pro malíře novověku. Také typy renesančních a barokních obrazů, nazývaných dobově „poesie“, dobře ilustrují výtvarnou práci na námět (tehdy) známých textů, kde obraz měl být souměřitelným dílem k literárnímu dílu. Specifickým případem je také umělecká kritika, referující o výtvarném díle. Zajímavým tématem jsou rovněž ilustrace, které kromě osobní interpretace malíře či grafika často ukazují na dobové (ne)porozumění uměleckému dílu — zvláště názorně je to vidět například u českých vydání Máchova Máje.

Na jaké téma se mohou těšit návštěvníci květnového StředeDění?

Ve své přednášce chci ukázat, zda a jak ovlivňuje práci architekta nějaký literární nebo politický program, jak ryze výtvarnými, architektonickými prostředky dokáže vytvořit suverénní dílo, které by nějakou ideu nejen ilustrovalo, ale také doplňovalo, spoluurčovalo. Primárně je tento úkol — propojit literární text a architektonický prostor — vlastní scénografií, ale chci ukázat, že také v dílech Jana Blažeje Santiniho-Aichla, ve francouzské revoluční architektuře 2. poloviny 18. století, v architektonické avantgardě první třetiny 20. století bylo různými formami pamatováno na kontext, estetické koncepce, symbolizaci forem. Zmíním se také o zahradní architektuře, tvůrci zahrad byli mnohdy nikoliv architekti, ale filozofové a spisovatelé.

Tomáš Jeřábek (* 1972) přednáší na Filozofické a Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Vyučuje dějepis a dějiny umění na Gymnáziu Pavla Křížkovského v Brně. Jeho specializací je zejména umění období baroka.

Z našeho depozitáře

Pod přírůstkovým číslem 10/2010 se skrývá část literární pozůstalosti Františka Kleina (23. 5. 1905 — 3. 2. 2004). František Klein působil jako středoškolský pedagog na husovickém gymnáziu, byl genealogem a dlouholetým členem Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně. Největší část jeho sbírky tvoří texty rozhlasových pořadů věnovaných německy píšícím autorům na Moravě a anglické literatuře. Výjimečný je zejména strojopisný text určený pro rozhlasový pořad *Radiojournal Brno* věnující se brněnským básnířkám Ilse Ringler-Kellnerové a Gretě Bauer-Schwindové. Obě básnířky se podle Františka Kleina „přiblížily samým kořenům duchovního moravanství intimněji a šťastněji než který jiný Němec“. Obě jsou přitom v leccm odlišné. Grete Bauer-Schwindová (4. 11. 1904 — 13. 3. 1944), pravnučka malíře Mořice Schwinda, „tvoří z kořenů bolesti jako kdysi u nás Otokar Theer“. Naproti tomu Ilse (Elisabeth) Ringler-Kellnerová (9. 9. 1894 — 25. 10. 1958), manželka akademického malíře Seppa Ringlera, je „básnířka harmonického ženství, zakotveného v lásce k manželu a dětem, bytostně sepnutého s mythem domova a půdy, proniklého lyričností přírodních krás a prosvětleného důvěrou Boží“. Tvorba obou básnířek je dnes opomíjena, což je velká škoda. Kromě textů rozhlasových pořadů můžeme ve fondu Františka Kleina najít i některé kuriozity, například

jeho školní sešit z gymnázia v Přerově nebo dopis O. F. Bablera, ve kterém jej Babler informuje o průběhu pohřbu Jakuba Demla.

Střípky... z Centrální evidence sbírek

Pokud zavítáte ke konci dubna či října do kolektivu odborných kurátorů muzeí, jistě si všimnete, že se v jejich rozhovorech často objevuje slovo skládající se z pouhých tří písmen. Magická formule „CES“, která ve své oblíbenosti konkuruje s „KULTem“ (Ročním výkazem o památkových objektech s kulturním využitím). Co se skrývá pod záhadným názvem CES? Je to zkratka Centrální evidence sbírek muzejní povahy, která byla Ministerstvem kultury ČR zřízena v roce 2002. Slouží jako veřejně přístupný informační systém sbírkových fondů muzeí České republiky. Kurátoři musí dvakrát do roka připravit seznam nových sbírkových předmětů. Letos se jedná o 691 sbírkových předmětů z fondu Ivo Odehnala a 175 sbírkových předmětů z fondu, který se týká činnosti nakladatelství Blok a časopisu List pro literaturu, kterou Památníku písemnictví na Moravě věnoval Karel Blažek.

Literka, Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě
Klášter 1, 664 61 Rajhrad, tel.: 547 229 136
Odpovědný redaktor: Libor Kalina, redaktorka: Petra Pichlová
Vychází jedenáctkrát ročně, číslo 5, ročník 10, 1. 5. 2016
MKČR E 21218
Muzeum Brněnska, příspěvková organizace, ič: 00089257
www.muzeumbrenenska.cz

Muzeum Brněnska
PAMÁTNÍK
PÍSEMNICTVÍ
NA MORAVĚ

Prostory benediktinského kláštera v Rajhradě byly rekonstruovány pro Památník písemnictví na Moravě (Muzeum Brněnska) s pomocí finančních prostředků Jihomoravského kraje, Norských fondů a Regionálního operačního programu Jihovýchod.

Jihomoravský kraj

